

Libris.ro

Respect pentru oameni și cărți

DIA RADU

DIVANUL IMAGINAR

Lumea românească în 18 interviuri

TREI

Cuprins

Cu hățurile, din fotoliu	9
Mircea Dinescu — „Cine își numără timpul își numără moartea“	12
Solomon Marcus — „Pașaportul meu spre universalitate a fost matematica“	26
Ion Mureșan — „În mine locuiește cineva“	40
Yuri Kordonsky — „Sunt un fugar. De fiecare dată când ceva devine mult prea familiar, crește în mine nevoia de a o lua din loc“	52
Vasile Dem. Zamfirescu — „Psihanaliza e ca așteptarea stăruitoare a pescarului de a scoate ceva din adâncuri“	66
Dan C. Mihăilescu — „Orice faci și gândești, din zori în noapte, să fie îmbibat de iubire!“	80
Nora Iuga — „Iubirea adevărată e sacră“	94
Matei Florian — „Să mai privim, din când în când, cerul!“	110
Vera Lungu — „Ăsta e exilul adevărat. Că nu mai visez românește“	124

Dumitru Constantin Dulcan — „În spatele tuturor lucrurilor e Dumnezeu“	138
Ioan Es. Pop — „Poezia e drumul cel mai scurt de la cele văzute la cele nevăzute“	152
Mircea Cărtărescu — „Scriu doar fiindcă vreau să mă înțeleg pe mine însumi“	166
Adrian Papahagi — „Simt că în țara asta am un rost“	180
Neagu Djuvara — „Îmi place la nebunie cuvântul ăsta românesc, smerenie“	194
Antoaneta Ralian — „Dragostea și-a pierdut misterul“	208
Ștefan Agopian — „Am scris întotdeauna din plăcerea de a inventa“	222
Emil Brumaru — „Scrisul e un fel de dragoste la distanță“	236
Theodor Paleologu — „Am centrul de gravitate în interior“	250

MIRCEA DINESCU

Când apare pe micul ecran, e omul spectacol. Furibund și melancolic, exasperat și năvalnic, e la fel de imprevizibil ca apele Dunării lângă care s-a așezat. Înainte de a fi poet, publicist sau om de afaceri, Mircea Dinescu e o stare de spirit. La Cetate, portul de lângă Calafat care i-a devenit reședință, l-am găsit însă învins de blândețe. Am aflat de la el că friptura înmiresmată dezleagă limbile, că poezia te arde de viu, iar duhul locului plutește, ca-n Scripturi, peste ape.

„Cine își numără timpul își numără moartea”

D.R. Domnule Dinescu, a fost o adevărată aventură să vă prind pentru interviu. Trăiți într-o agitație permanentă, departe de dictatura agendei și a întâlnirilor fixe. De unde atâta grabă și înspre ce?

M.D. Sper că nu înspre final... (râde) Totdeauna am fost mai hăbăuc și mai zăpăcit, dar parcă odată cu vârsta ritmul s-a accentuat. Nu știu niciodată în ce zi suntem și nu prea-mi place să-mi stabilesc întâlniri. Timpul nu trebuie numărat. Cine își numără timpul își numără moartea. Când eram tânăr scriitor invitat la Heidelberg, prin anii '80, era acolo un neamț care traducea din românește. La plecare, l-am salutat și i-am spus „Hai, că ne mai vedem noi”. Și neamțul, când a auzit, a scos un carnețel și a zis „Când?”. Eu am izbucnit în râs și i-am spus „O să fie într-o marți”. Să faci abstracție de trecerea timpului e realmente un joc benefic. N-ar trebui să ne punem anii pe răboj. Eu am 63 de ani, dar mi-am întâlnit foști colegi de școală prin parc cu nepoțiii, își luaseră vârsta în serios și chiar arătau ca niște bătrânei. Or, eu n-am deloc sentimentul că am îmbătrânit. Știu că am îmbătrânit, că mă văd singur în oglindă. Dar atâta timp cât mintea mea e încă verde, cât timp pot să scriu cu aceeași vioiciune a spiritului și să păstrez un farmec care-i

captează și pe tineri, înseamnă că n-am pierdut mare lucru. Până la urmă, bătrânețea te scutură de prejudecăți, aduce hazul și te face liber.

D.R. ...inclusiv la vorbă. Cu cine semănați așa rău de gură?

M.D. Cu bunicul din partea mamei, cu care am crescut. Era un om destul de „reușit”: grădinar de meserie, inteligent de la natură și liber la vorbă. Curvar, bețiv și mare grădinar. De la el am învățat limbajul aluziv, autoironia și luatul la mișto. Le-am perceput ca pe o formă de libertate și o armă de anihilare a dușmanului. Eram foarte timid când eram mic. Abia cu vremea am devenit mai dezinhibat. Agresivitatea asta e și o formă de apărare. Odată, în clasa a patra, eram un băiat destul de delicat pe atunci, mama mi-a dat cămașă albă călcată, iar podelele clasei erau unse cu păcură. În pauză, cineva m-a împins și-am căzut. Când m-am uitat pe cămașă, eram negru. M-am întors furibund și l-am bătut măr pe primul care mi-a ieșit în cale. Când mi-am dat seama ce am făcut, m-am îngrozit: era bătăușul clasei. Azi, când cineva mă cunoaște în particular, e mirat să constate că sunt totuși un om foarte blând. Dar când judec un om politic sau un personaj din lumea asta sinistră românească, evident că mă aprind.

D.R. Disident în comunism, necruțător cu politicienii în democrație. De unde vă vine spiritul de frondă?

M.D. Din copilărie. Mergeam cu fiul unui avocat acasă la o doamnă, Coana Europa îi ziceam noi, era negustoreasă, vindea fierărie pentru țărani. Avea o casă splendidă, cu portretul Regelui Carol pe perete și alte poze înrămate de la Paris. Și-apoi, într-o zi, în drum spre școală, am văzut-o în stradă cu toate lucrurile, aproape leșinată de durere. Râdeau de ea, aruncaseră o găleată de apă peste ea, să-și revină. M-a marcat. Era o cucoană nevinovată. Dar clasa muncitoare devenise exploatare. Eu nu sunt un justițiar, ci un tip înțelegător. Sunt un tip destul de echilibrat, dar cu mult temperament, care poate să protesteze împotriva lipsei de libertate și, concomitent, în timpul combustiei interne a nervului, să fie și nedrept. Dar sunt un om care își recunoaște greșelile.

D.R. Biografia dvs. spune că v-ați născut la câmpie, din neam de ardeleni. Vă e dragă câmpia?

M.D. Când regele Ferdinand a decis să-i împrietărească pe țărani, soldaților din Ardeal li s-a dat pământ în Bărăgan, fiindcă în Ardeal nu mai exista. Așa a ajuns și străbunica mea, care avusese doi frați răniți pe front, la câmpie. Ambii părinți sunt ardeleni născuți în Bărăgan, dar eu mă consider regățean. Cred că am crescut cu mitul câmpiei, îl citisem pe Ștefan Bănuțescu, întinderile nesfârșite mă fascinau. Dar la Slobozia, unde m-am născut, nu era câmpia aceea aridă. Erau și păduri, erau și

dealurile de pe malul Ialomiței. Când mă suiam pe ele, nu mai vedeam orașul de salcâmi.

D.R. Ați copilărit frumos?

M.D. Am avut o copilărie fericită, deși m-am născut într-un cartier de proletari, că taică-miu era lăcătuș mecanic și mama era casnică. Trăiam la marginea Sloboziei, unde începea cartierul celor mai săraci oameni. Cine crede însă că fericirea în copilărie ține de câte feluri de mâncare ai se înșală. Am trăit într-o lume ultramodestă, dar m-am simțit bine și liber. 1 mai și 23 august mi se păreau cele mai frumoase evenimente din orașul Slobozia. În casă nu aveam decât *Biblia* și *Aventurile Lucreției Borgia și ale cavalerului Buridan*, o carte pe care taică-miu o ținea încuiată. Cea mai mare parte din copilărie o petreceam cu bunicul, pe malul Ialomiței, unde avea bordei, arătându-mi cum stă treaba cu legumele și semințele. Am fost foarte marcat de figura bunicului. Când îi veneau prietenii, îmi plăcea să trag cu urechea. Avea haz și făcea poezele cam buruienoase când bea un pahar de vin. De ziua lui, țiganii care munceau la grădină îi cântau sub fereastră „Nea Gheorghică grădinarul/ are șapte porumbare/ și cu magazia opt/ n-are un porumb de copt“, că, spre deosebire de bunică-mea, care strângea banii la saltea, el era mână largă. Datorită lui sunt foarte legat de pământ. M-a învățat să apreciez rodul lui, gustul, mireasma. Și negustoria tot de

acolo îmi vine. La 5 ani, mă lăsa bunicul în piață să vând flori și legume.

D.R. Și poezia cum s-a născut, atât de departe de cărți?

M.D. Poezia, săraca de ea, nu ține cont de mediul în care te naști. Vine pe căi neștiute și te vizitează ea, dacă vrea. Nimic nu e mai trist decât să vezi oameni care vor să scrie poezie, fără să aibă cu adevărat chemare. Primele poezii le-am citit la școală, în manuale. Erau poezii cu partidul. Mi se păreau minunate, aș fi vrut să scriu și eu la fel. Când m-am hotărât să scriu primul poem, prin clasa a șasea, mi-am luat carnețelul și m-am dus în pădure. Eram convins că, dacă vrei să scrii despre pădure, trebuie să mergi în pădure. *(râde)* Eram complet în afara literaturii pe atunci. Dar s-a întâmplat apoi să merg în casa unui avocat, el mi-a arătat un volum de Blaga, care m-a lăsat cu respirația tăiată. Asta mi-a declanșat febra lecturilor. M-am înscris la biblioteca orașenească și am început să car cărți acasă, numai una și una. Îl luasem pe Kant, cu „Critica rațiunii pure“, aveam 13 ani și am reușit să descifrez doar biografia autorului din prefață. *(râde cu poftă)* Dar atunci am descoperit întâmplător poezia lui Ion Barbu și restul poeziei moderne și a fost ca o revelație. Ceva s-a schimbat în mine. De scris, scriam pe ascuns, pentru că m-a prins directoarea că citesc în timpul orelor și m-a pârât la tata. Și tata m-a apărut, zicându-i că vreau să devin scriitor. Iar ea, care era profesoară

de socialism științific, a zis: „Păi, cum să devină scriitor, dacă e copil de muncitor?“. Drept pentru care tata mi-a interzis cititul. De supărare, când mi-au apărut primele poezii în revista *Luceafărul*, la șaisprezece ani, nici n-am vrut să i le arăt.

D.R. Ați fost un scriitor destul de prolific până la revoluție și apoi, brusc, ați abandonat poezia. Ce s-a întâmplat?

M.D. Am încetat să mai scriu poezie fiindcă simțeam că nu mai are rost. Până atunci, poezia fusese o formă de luptă și de rezistență, era o armă, lumea stătea la coadă ca să cumpere o carte de versuri. Poezia îți dădea sentimentul că ești puternic. Erau în ea aluzii la realitate și mesaje sociale. După '89, mi s-a părut că pamfletul e mai eficient. Întâmplările erau mai dramatice, era nevoie de altă armă, mult mai tăioasă. Apoi, poezia ține totuși de-o vârstă. Și Rimbaud a fost genial între șaptesprezece și nouăsprezece ani, iar după douăzeci s-a apucat de negustorie. E atunci, la tinerețe, o sevă a copacului tânăr care stă să explodeze. La bătrânețe ești doar un arbore plin de scorburi cu jderi la rădăcină, care ies din când în când la televizor și mușcă. *(râde)*

D.R. Nu e totuși o trădare să lași literatura pentru afaceri? Nu vă e dor de poezie?

M.D. Eu n-am scris niciodată pentru alții. Am scris pentru mine. Când intram în transa scrisului, mă

consuma cu totul. Stăteam în cameră, nu simțeam nici foamea, uitam seara să aprind lumina. Poezia te usucă, exact ca-n cântecul ăla popular: „Te faci iască, te bagă-n boală câinească, te scoate la primăvară, galben ca turta de ceară“. Poezia e un morb, ca boala de plămâni, care te mănâncă de viu. Cu timpul, parcă instinctul de conservare devine mai puternic, nu vrei să mai mergi până la capăt. Marii poeți unguri au murit până-n 30, 40 de ani, chinuiți, la fel cum au murit și poeții ruși. Poeții români au avut mereu instinctul supraviețuirii. Au fost mai gospodari. Arghezi avea o moșioară, o mică tipografie, să le rămână ceva și lui Barbu și lui Mitzura, Blaga era profesor universitar, Ion Barbu era la casa lui, până și Bacovia avea nevastă, copil și o slujbă de funcționar. E ceva în noi, românii, ne păstrăm, nu ardem până la capăt. Numai în lumea noastră literară geniul trebuie să fie pustiu, tebecist, singur și trist. Eu nu vreau să apăr burghezia, vreau doar să spun că suferința nu e bună. Ea îți omoară până la urmă și nervul, și sensibilitatea. Mă enervează cei care zic: „Eh, nu mai e Dinescu poet ca altădată!“. Nu trebuie să scrii tot timpul ca să rămâi poet! Scrisul nu e o meserie. Scrii, fiindcă îți vine, fiindcă nu poți altfel. Iar mie, când mi-a venit, la 60 de ani, am mai scris o cărțuie de poezie, deși de șapte ani nu mai scrisesem nimic. Eu acum am ajuns la înțelepciunea de a căuta poezia în multe alte lucruri, în bătaia vântului, în mireasma vinului, în tigaia de la bucătărie.

D.R. Sunteți atât de pasionat de gătit, că v-a mers buhul. Ba chiar ați deschis, în centrul vechi al capitalei, un restaurant, „Lacrimi și sfinți”. Cum v-ați procopsit cu patima asta?

M.D. Tot de la bunicul meu, care făcea focul, pune-a o tablă și zicea: „Stai tu aici și întorci ardeiiăștia capia când se coc” sau pune-a ceaunul și-mi arăta cum să învârt. Făceam cu mare plăcere. Venea uneori bunicul și-mi zicea: „Astăzi mâncăm raci”. Ce erau raci? Niște ardei roșii iuți, prăjiți pe plită, zdrobiți, cu ulei, sare și puțin oțet, în care întingeară cu mămligă. Ceva foarte simplu, dar extraordinar de bun. Ce să mai spun de cartofii prăjiți, făcuți de bunica în tigaie de fontă? Ieșeau crocanți deasupra și moi înăuntru. Cu varză murată alături, mi se păreau cea mai bună mâncare din lume.

D.R. Gustul ca gustul, totuși, care e farmecul bucătărelii?

M.D. Snobii nu înțeleg că nu ne bucurăm doar cu creierul, ci și cu limba, cu urechea, cu buricele degetelor. Mâncând lucruri curate și bănd vin parfumat, sigur că viața e mai senină și mai veselă, papila gustativă se bucură și ea. Chestia cu gătitul mi-a plăcut de la început, era un mister acolo, o alchimie. Când faci o mămligă, vezi cum se naște lumea într-un ceaun, din apă și un praf de mălai. E voluptatea creației, să împletești singur toate aromele, să le treci prin foc și apoi să te bucuri,

văzându-i pe ceilalți cum mănâncă ce ai făcut. Mi-a zis cineva odată: „Domnule, tu nu gătești ca la mama acasă, tu gătești ca la străbunica acasă“. Așa e, eu gătesc ca la 1900, după cărți de bucate uitate de vreme. Cine mai are ca noi, românii, prima carte de bucate scrisă de prim-ministrul țării (M. Kogălniceanu) și de cel mai mare nuvelist al vremii (C. Negruzzi)? Dacă o citești, înlemnești! Află că la 1848 boierii moldoveni mâncau languste ca la Paris, aduse în care cu gheață, pe care le plăteau cu bani de aur. Că se găseau și scorțișoara, și coriandrul, și nucșoara. Că făceau crapul împănat cu ghimbir și umplut în burtă cu capere. Și tot așa.

D.R. De 15 ani, numele dvs. e strâns legat de Ceta-te, portul de lângă Calafat. Sunteți mai tot timpul aici. Cum v-ați îndrăgostit de locul ăsta?

M.D. Absolut întâmplător, aflându-mă la Craio-va, unde lansam o carte. Era în 1997. L-am cunos-cut pe directorul spitalului din Calafat, care ne-a invitat la ziua lui, la Maglavit. De acolo, privind în zare, am văzut ceva ciudat. „Un port agricol pus-tiu“, mi s-a spus. Și am venit să-l văd. Casa asta, în care stăm acum, era în ruină. Părea o femeie fru-moasă, bătută bine și violată. Era crescătoria de porci a domnului care citea cotele apelor Dunării. Dar am aflat că fusese sediul portului ridicat de italieni pe la 1900 și că e scoasă la licitație a doua oară. A fost dragoste la prima vedere. Am fost